

Vergaderjaar 2023–2024

34 352

Uitvoering en evaluatie Participatiewet

Nr. 311

BRIEF VAN DE MINISTER VOOR ARMOEDEBELEID, PARTICIPATIE EN PENSIOENEN

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 13 maart 2024

Inleiding

In eerdere brieven¹ heb ik u toegezegd dat ik u informeer over de ontwikkelingen rond het programma Simpel Switchen dat de komende jaren verder wordt uitgebouwd en met grote ambitie wordt voortgezet. Mede namens de Staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport stuur ik u deze brief.

In het programma Simpel Switchen werken onze departementen, Divosa, (vertegenwoordigers van) gemeenten, UWV, zorgpartijen en (koepelorganisaties van en voor) ervaringsdeskundigen gezamenlijk aan het wegnemen van drempels en belemmeringen en het versoepelen van overgangen in de participatieketen. We willen dat mensen makkelijker tussen uitkering en (deeltijd) werk en tussen vormen van participatie zoals dagbesteding, beschut werk, de banenafpraak en regulier werk kunnen switchen. Het is essentieel dat het voor mensen veilig voelt en veilig is om (ontwikkelings)stappen te zetten waarbij ze ook terug kunnen stromen, mocht dat nodig zijn. Zonder financiële onzekerheden of het verlies van rechten. Daarom kijken we vanuit de behoeften, talenten en mogelijkheden van mensen of processen in de uitvoeringspraktijk moeten worden verbeterd en of het daarvoor ook nodig is dat landelijke wet- en regelgeving wordt aangepast. Het programma Simpel Switchen levert een belangrijke bijdrage aan de bestaanszekerheid van mensen en de toegang tot werk. Op deze wijze draagt het programma ook bij aan de kabinetsdoelstellingen op het terrein van armoede en schulden, waarover ik uw Kamer 19 december 2023 heb geïnformeerd in de tweede voortgangsrapportage².

¹ Tweede Kamer, vergaderjaar 2022–2023, 34 352, nrs. 265 en 300.

² Tweede Kamer, vergaderjaar 2023–2024, 24 515, nr. 733.

Met deze brief blik ik terug op de uitgevoerde activiteiten in het afgelopen jaar. Ik informeer u over het meerjarenprogramma Smpel Switchen dat van 2024 tot en met 2027 loopt. Ik neem u mee in de totstandkoming van het meerjarenprogrammaplan en informeer u over mijn doelen en ambities. Als bijlage stuur ik het programmaplan mee.

Een terugblik wat hebben we gedaan

Sinds 2018 zijn SZW en VWS samen met de uitvoeringspraktijk en ervaringsdeskundigen bezig met het inventariseren en oplossen van knelpunten bij de overgangen tussen uitkering en (deeltijd) werk en tussen vormen van participatie (dagbesteding – beschermt werk – banenafpraak – regulier werk).

Ook het afgelopen jaar heeft een aantal partijen subsidie ontvangen om activiteiten in het kader van Smpel Switchen uit te voeren. Deze activiteiten lopen nog door tot en met juni 2024 en zijn gericht op het vergroten van de Smpel Switchen beweging, het verbeteren van processen in de uitvoeringspraktijk en het vergemakkelijken van de switch tussen dagbesteding en betaald werk. Ik licht er een aantal activiteiten uit:

1. Optimalistic (bureau voor social development) is in samenwerking met het Instituut voor Publieke Waarden (IPW) het project «Doorbraken in de participatieketen» gestart. We zien geregeld dat gemeenten en andere overheidsorganisaties elkaar inspireren om het uitvoeringsproces of de samenwerking rondom het Smpel Switchen te verbeteren, maar dat ze vaak vastlopen bij het implementeren van deze verbeteringen. In dit project zijn vier goede praktijken gevolgd van organisaties die al succesvol een oplossing hebben geïmplementeerd die een overgang voor de mensen verbetert. Op basis van de goede praktijken is een conceptmodel opgesteld waarin helpende factoren staan, zoals bijvoorbeeld bestuurlijk commitment, kennis van de uitvoering en een klein en daadkrachtig team. Dit model wordt gebruikt bij het begeleiden van zes regio's die aan de slag gaan om een specifieke oplossing, gericht op het versoepelen van de overgangen in de participatieketen, te implementeren. De resultaten komen medio 2024 beschikbaar.
2. Vanuit de Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland (VGN) wordt onder andere een werkkader «bruggen naar werk» ontwikkeld. Dit kader moet professionals van gemeenten en zorginstellingen handvatten geven om elkaars wereld en taal beter te begrijpen, maar ook om inzicht te krijgen in elkaars dilemma's en uitdagingen. Begrip brengt namelijk beweging en draagt zo bij aan een meer en betere domeinoverstijgende samenwerking. Hierdoor kunnen mensen zich makkelijker ontwikkelen van dagbesteding naar een betaalde baan. Daarnaast brengt de Universiteit Maastricht in opdracht van de VGN in beeld wat reguliere bedrijven nodig hebben om passende (dagbestedings)plekken te creëren voor mensen met een beperking als opstap naar betaald werk en hoe zorginstellingen hen hierbij kunnen ontzorgen. De gedachte hierachter is dat de overstap voor mensen vanuit dagbesteding naar betaald werk kleiner is als de dagbestedingsplek al bij een reguliere werkgever is georganiseerd. De resultaten worden halverwege 2024 opgeleverd.
3. Divosa heeft de afgelopen periode vooral ingezet op het vergroten van de bekendheid en het gebruik van de verschillende Smpel Switchen producten, zoals de Toolkit snelle aanvraag – snel besluit en de Keuzehulp Smpel Switchen tussen dagbesteding en betaald werk³. In gesprekken met professionals is gekeken hoe de reeds ontwikkelde producten hen beter kunnen ondersteunen en welke eventuele nieuwe producten nog van meerwaarde kunnen zijn.

³ <https://www.divosa.nl/projecten/smpel-switchen-de-participatieketen/producten>.

Uit deze gesprekken komt naar voren dat het Sijpel Switchen gedachtegoed breed wordt gedragen. Wel geven professionals aan meer behoefte te hebben aan gerichtere implementatieondersteuning. Divosa gaat hier de komende periode mee aan de slag.

Naast de hiervoor genoemde activiteiten is het afgelopen jaar nog een aantal nieuwe producten opgeleverd, zijn goedlopende activiteiten voortgezet en onderzoeken afgerond. Ik informeer u hieronder kort over de belangrijkste zaken.

Product Keuzehulp Sijpel Switchen

In mijn brief van januari 2023⁴ heb ik aangegeven dat de veelheid en complexiteit van wet- en regelgeving drempels opwerpen voor mensen om te kunnen switchen tussen dagbesteding en betaald werk. Daarom is de Keuzehulp Sijpel Switchen⁵ ontwikkeld. Deze Keuzehulp is tot stand gekomen met behulp van sessies met professionals uit de uitvoeringspraktijk, de Ministeries van VWS en SZW en ervaringsdeskundigen. Voor de professionals staat in de Keuzehulp informatie over alle wetgeving en spelers die een rol spelen als iemand wil switchen. En voor de mensen die (willen) switchen staan er in de Keuzehulp argumenten voor en tegen switches tussen dagbesteding en beschermt werk genoemd. Dan gaat het bijvoorbeeld over geld en ontwikkelingsmogelijkheden, maar ook over de persoonlijke gevoelens van betrokkenen.

Product Voorbeeldroutes voor Sijpel Switchen

Kennisinstituut Movisie heeft vijf verschillende simpel switchen routes uitgebracht aan de hand van de ervaringen van Sherona, Maikel, Jan, Johnny en Ramon. Zij switchten tussen dagbesteding en vormen van (betaald) werk. Het zijn vijf persoonlijke verhalen, waaruit doorzettingsvermogen spreekt van zowel de switchers als de mensen die hen daarbij hebben ondersteund. In deze routes komen veel elementen uit het programma Sijpel Switchen aan de orde en krijgen kleur en context. De vijf voorbeeldroutes zijn afzonderlijk én gebundeld gepubliceerd.⁶ In de bundel worden ook de geleerde lessen en tips voor professionals gepresenteerd.

Leergang Sijpel Switchen

De door SAM (beroepsvereniging voor professionals in het sociale domein), Divosa en Movisie ontwikkelde integrale (digitale) leergang Sijpel Switchen is voor de tweede keer aangeboden. De leergang biedt professionals handvatten om inwoners te ondersteunen bij het maken van een overstap. Er hebben zo'n 40 mensen vanuit gemeenten, UWV en zorginstellingen deelgenomen.

Programma Stap voor stap: van dagbesteding naar (beschermt) werk

Ik informeer u ook graag over het verloop van dit programma dat door Instituut GAK⁷ is geïnitieerd en wordt gefinancierd en het doel heeft om mensen makkelijker te laten switchen tussen dagbesteding en (beschermt) werk. In januari 2023 zijn 26 projecten vanuit verschillende zorginstellingen, maatschappelijke organisaties en sociale ondernemingen gestart.

⁴ Tweede Kamer, Vergaderjaar 2022–2023, 34 352, nr. 265.

⁵ Sijpel Switchen – Keuzehulp (sijpel-switchen.nl).

⁶ Voorbeeldroutes voor Sijpel Switchen | Movisie).

⁷ Vermogensfonds – Instituut Gak – Sociale zekerheid.

In dit tweejarige programma worden deelnemers aan dagbesteding ondersteund bij de overgang naar (beschut) werk. Het project is bijna halverwege en er zijn ongeveer 100 deelnemers in de verschillende projecten ingestroomd. De levensverhalen van mensen worden gedurende de looptijd van het programma opgetekend door de Universiteit voor Humanistiek. Op dit moment werken verschillende projecten aan het regelen van een terugkeergarantie naar dagbesteding als (beschut) werk toch niet lukt en aan het vormen van een netwerk om goede afspraken te kunnen maken met gemeenten, UWV, werkgevers en andere partners. Mede door het enthousiasme bij de deelnemers en het grote animo heeft Instituut Gak per januari 2024 nog eens 30 projecten van start laten gaan voor wederom een periode van twee jaar.

Wet- en regelgeving: Participatiewet in Balans, spoor 1

In het wetsvoorstel Participatiewet in Balans⁸ zijn maatregelen opgenomen die voortkomen uit Simpel Switchen. Dit gaat om maatregelen die bijdragen aan het oplossen van de (financiële) problemen waar bijstandsgerechtigden mee te maken kunnen krijgen als ze deeltijd gaan werken en hun inkomsten uit werk worden aangevuld met de bijstand: het verrekenen. Deze maatregelen betreffen het bufferbudget⁹, het mogelijk maken van (automatisch) verrekenen van inkomsten uit arbeid op basis van in de Polisadministratie beschikbare gegevens en het eenvoudiger verrekenen van de vakantiebijslag, de eindejaarsuitkering en het IKB. Onderdeel hiervan is het verduidelijken van het transactiesysteem waardoor wordt voorkomen dat inkomsten die nog niet zijn ontvangen al verrekend kunnen worden met de bijstandsuitkering.

Daarnaast weten we dat het bij het zetten van een stap vanuit de uitkering naar een (deeltijd) baan, voor mensen belangrijk is om eenvoudig weer terug te vallen in de bijstand, mocht dat nodig zijn. Daarom wordt in het wetsvoorstel ook voorgesteld om de aanvraagprocedure voor een bijstandsuitkering te versoepelen. Dit wil ik doen door het digitaal toekennen van de bijstandsaanvraag op basis van DigiD mogelijk te maken en toe te staan dat een aanvrager zich identificeert op basis van een rijbewijs. Hiermee wordt een extra mogelijkheid gecreëerd voor de bijstandsaanvrager om zich te identificeren. Daarnaast wordt voorgesteld om een verkorte aanvraagprocedure in te richten als mensen binnen 12 maanden na uitstroom uit de bijstand opnieuw een bijstandsuitkering aanvragen. Bij een verkorte aanvraagprocedure kan de gemeente gebruik maken van de gegevens die bekend zijn uit de eerdere bijstandperiode als hierin geen wijzigingen zijn opgetreden.

Bij wijzigingen van de Participatiewet wordt ook betrokken hoe deze zich verhouden tot andere wetten, zoals de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo), zodat deze op elkaar aansluiten en bijdragen aan de participatie van kwetsbare mensen. In spoor 2 van Participatiewet in Balans is expliciet oog voor de samenhang met het bredere stelsel van sociale zekerheid en gezondheid in den brede.

Onderzoek: Inspiratie voor integrale ondersteuning in het sociaal domein

In mijn monitoringsbrief Participatiewet¹⁰ heb ik u over dit onderzoek geïnformeerd. De onderzoekers concluderen aan de hand van vijf veelbe-

⁸ Kamerstukken II 2023/24, 34 352, nr. 306.

⁹ Met het bufferbudget kan het te kort aan middelen in sommige maanden, dat door de combinatie van aanvullende bijstand en fluctuerend inkomen wordt gecreëerd, worden ondervangen.

¹⁰ Tweede Kamer, vergaderjaar 2022–2023, 34 352, nr. 282.

lovene voorbeelden dat integrale ondersteuning vaak een positief effect heeft op het leven van inwoners. Het implementeren van integrale ondersteuning kost echter tijd en vraagt om een cultuur- en organisatieverandering op lokaal niveau. Volgens de onderzoekers moet het Rijk vanuit meerdere departementen ondersteuning bieden waarmee gemeenten doeltreffende integrale ondersteuning kunnen implementeren. In het programma Simpel Switchen wordt hier een start mee gemaakt. De VGN organiseert in de eerste helft van 2024 drie «Inspiratielabs on tour». In deze inspiratielabs gaan gemeenten, zorgorganisaties en regionale samenwerkingspartners in gesprek over de lessen uit dit onderzoek.

Onderzoek: Doorgroeien van dagbesteding naar werk: oplossingen voor financiële knelpunten

In mijn brief over de sociaal ontwikkelbedrijven en beschut werk van juli 2023¹¹ heb ik de conclusies van dit onderzoek al gepresenteerd. De belangrijkste conclusie is dat financiële factoren minder doorslaggevend zijn voor betrokken partijen als de ontwikkeling van de mens centraal wordt gesteld in beleid en de uitvoering. Domeinoverstijgende samenwerking is essentieel. Alleen dan kan effectief worden omgaan met grensvraagstukken, zoals toegang tot voorzieningen, verdeling van verantwoordelijkheden en financieringsmethoden. De onderzoekers doen onder andere de aanbeveling aan het Rijk om domeinoverstijgende kennis en expertise te bevorderen en de kennis over de mogelijkheden binnen de huidige wet- en regelgeving te vergroten. Dit kan door blijvende inspiratie en ondersteuning te bieden.

Een vooruitblik

Die inspiratie en ondersteuning wil ik inderdaad graag blijven bieden. Ik stuur u het Meerjarenprogrammavoorstel Simpel Switchen 2024–2027. Wij, de Staatssecretaris van VWS en ik, willen hiermee het enthousiasme en de bereidwilligheid van de uitvoeringspraktijk graag ondersteunen met de zekerheid en duidelijkheid van een langlopend programma en het bestuurlijk commitment van de VNG.

Simpel Switchen is in de afgelopen jaren in zeer nauwe samenwerking met betrokken partijen opgezet, vormgegeven en uitgebouwd. Ook de komende jaren blijven we intensief samenwerken. Simpel Switchen is namelijk geen statisch programma, maar juist voortdurend in beweging. Daarom bepalen we steeds met elkaar – kijkend vanuit de mensen en wat zij nodig hebben – de juiste koers.

Het voorliggende meerjarenprogrammavoorstel is op basis van bijeenkomsten met samenwerkingspartijen¹² en al opgedane kennis en ervaringen tot stand gekomen. De komende jaren werken we met elkaar (verder) aan zes hoofddoelen:

1. Bij een switch is er beter financieel en fiscaal inzicht voor de mensen die (willen) switchen en professionals en worden de negatieve financiële gevolgen van de switch beperkt.
2. Er zijn soepele overgangen tussen uitkering, onbetaald werk (dagbesteding) en betaald werk (beschut werk, banenafspraken regulier).
3. Er zijn soepele overgangen tussen vormen van betaald werk.
4. Als mensen een stap zetten, is er altijd een veilige weg terug.
5. Professionals voelen zich gesteund en hebben de kennis en tools om mensen te ondersteunen bij het simpel switchen.

¹¹ Tweede Kamer, vergaderjaar 2022–2023, 34 352, nr. 300.

¹² o.a. UWV, Divosa, Cedris, VGN, gemeenten, zorginstellingen, Movisie en (koepels van) ervaringsdeskundigen.

6. Beter inzicht in data en resultaten van Simpel Switchen.

Een concept van dit meerjarenprogrammavoorstel is ook weer teruggeleid bij de professionals en ervaringsdeskundigen die aan de bijeenkomsten hebben deelgenomen. Dat leverde veel positieve reacties op en leidde ook tot enkele aanscherpingen en aanvullingen. Zo hebben de ervaringsdeskundigen aangevuld dat niet alleen de professionals moeten beschikken over de juiste informatie, maar juist ook de directe omgeving van mensen zoals de ouders en begeleiders. Ook benadrukten zij het belang van het je kunnen en mogen ontwikkelen en het belang van een veilige weg terug daarbij als de ontwikkeling even stagneert of de gemaakte stap vooruit toch (even) niet lukt. Zowel de ervaringsdeskundigen als professionals hebben aangegeven dat de in het programmavoorstel genoemde activiteiten nog een verdiepingsslag behoeven en verder geprioriteerd moeten worden. Ze blijven daarover graag met ons meedenken.

We bouwen met dit programmavoorstel voort op ingeslagen wegen, ingezette activiteiten en al behaalde resultaten. Hierbij zorgen we voor verbinding met andere programma's en trajecten, zoals Participatiewet in Balans en Vereenvoudiging inkomensondersteuning voor mensen (VIM).¹³ We leggen met elkaar ook nieuwe accenten en brengen in de komende periode met de uitvoeringspraktijk prioriteiten aan. Zo wordt op basis van alle input en de grote behoefte van de professionals en ervaringsdeskundigen het realiseren van een veilige weg terug een aparte doelstelling. Gezamenlijk gaan we uitwerken wat er nodig is om dat te kunnen realiseren. Ook willen we werkgevers meer in het programma betrekken en partners meer ruimte bieden voor het opzetten van pilots. Eveneens wil ik graag meer inzicht in data en de resultaten van Simpel Switchen. Daartoe loopt op dit moment een verkenning die uiteindelijk handvatten moet geven hoe een meerjarige monitor Simpel Switchen kan worden ingericht.

Simpel Switchen moet in het DNA van de wetgever, beleidsmakers, uitvoerend professionals en werkgevers komen. Dat vraagt om een lange adem om een cultuuromslag te realiseren en veranderingen in organisaties door te voeren om daadwerkelijk de overgangen voor mensen te versoepelen. Zodat het voor mensen veilig is om (ontwikkelings)stappen te zetten en zij mee kunnen doen op de voor hen op dat moment best passende plek. Ik ben blij dat de aandacht voor dit thema de komende jaren is geborgd en de brede samenwerking wordt gecontinueerd.

De Minister voor Armoedebeleid, Participatie en Pensioenen,
C.J. Schouten

¹³ Tweede Kamer, vergaderjaar 2023–2024, 29 362 en 26 448, nr. 347.